

onbruikbaar ge-
eigen Zoon niet
et centrum van
welke ons heil
heil bewustheid
het openbarings-
men. Het scha-
ds uit.

tenover beginsel,
zinnig aanrakings-
ons. Dat is niet
weten aan min-
e. Maar ons be-
u eenmaal geen
en Humanisme
en, dat ons be-
e koesteren voor
ons daarin voor,
en rijken jonge-
de Hij. Zoo vin-
de tegenstanders
mijligheden. Wij
onszelf tevens,
dat hun beginsel
aat. En in onze
ben op, dat zij
en, mochten ge-

at we ook prin-
men waardeeren
hen werkingen
komen die uit
saam te vatten
strijd tegen het
in onze dagen
elfs als bondge-
onzen spijt niet

e geven, moeten
bereikt dit niet,
om gezamenlijk
in hij tegenover
legt en mijn ar-

de handen van
egd, zou ik niet
Ik ben er zeker
oor waardigheid
t zulk een oppo-
in één brochure

dieven hierbij in
n in zulk een
itend gericht tot
aal. Bij een bro-
oog heeft, stel
oor. Ik zou dan
en leveren.

a"-brochures ver-
gere godsdienst-
baar. De debat-
en in het gebouw
tusschen „Vrij-
ox" werden ge-
lk vrees, dat dit
toorgestelde bro-

wie zich voor
ernistische" wer-
Calvinisme het
standaardwerken,
ons land heeft

: Hooykaas door
il het mij onge-
ik liever mag
ie naar het mij
eloof.

HEPP.

van ons artikel
nistische Weten-
den, konden wij
n is echter niet
in verbeteringen
wij naar de uit-
rt verschijnt.
op bl. 316 van
d. In de eerste
in plaats van
belijdende Kerk"

HEPP.

ALE LEVEN.

tot raadzaam ge-
en regel uiterst
noodig afwijkinge
discussie kunnen
ingen niet de ver-

antwoordelijkheid op ons durven nemen tegen een sym-
toom van ziekte, dat wij in de Antirevolutionaire Partij
waarnemen, te waarschuwen.

Nu de verkiezingen echter achter den rug liggen
mag daarmee niet te lang gewacht.

Vroegtijdig medikamenten toedienen is beter dan uit-
stellen tot een ingrijpende operatie noodzakelijk wordt.

Voor onze groote politieke organen brengt het eigen-
waardige moeilijkheden met zich, den vinger op deze
wonde te leggen.

Daarom achten wij het gelukkig, dat ons blad ook
een politiek-sociale rubriek bezit.

Onze opmerkingen dragen geen enkel officieel karakter.
Niemand zal er aan denken onze partijleiding er voor
aansprakelijk te stellen.

Daardoor kunnen we des te grooter vrijmoedigheid
gebruiken.

De verontschuldiging welke onze kerkelijke pers pleegt
aan te bieden, wanneer ze zich met de politiek inlaat,
kan hier achterwege blijven.

Wij spreken hier nostro iure, krachtens ons recht.
De zaak is deze.

In het jaar, dat aan de verkiezingen voorafging,
werd getracht de Hervormde Antirevolutionairen en de
Christelijke Gereformeerde Antirevolutionairen in min-
of meer vaste formatie te organiseren.

Zij, die daartoe het initiatief namen, werden daarbij
gedreven — wij twijfelen daaraan geen ondeelbaar
oogenblik — door de zuiverste bedoelingen.

Vooreerst hebben zij wel het meest te worstelen
met de misvatting, als zouden de personen, die in
de politiek antirevolutionaire zijn, kerkelijk tot de Gere-
formeerde Kerken behoren.

En wij verstaan het, dat zij op een middel zonnen,
om het eens heel evident te doen uitkomen, dat dit
met den waren stand van zaken ten eenenmale strijdt.

Door zich afzonderlijk te organiseren, hoewel in
de Antirevolutionaire Partij blijvende, vestigden zij er
sterk de aandacht op, dat de Antirevolutionaire Partij
haar vleugelen veel verder uitbreidt, dan sommigen
willen doen gelooven.

Vervolgens wordt door vele partijen gedongen om
de kiezersgunst van Hervormden en Christelijke Gere-
formeerden.

De Hervormden — en dan heb ik speciaal het oog
op hen, die ons principieel het naast staan — ontvan-
gen aanzoecken van de Christelijk Historischen, de Her-
vormd Gereformeerde Staatspartij en de Staatkundig
Gereformeerde partij.

En deze loopen geen blauwtje.
De Confessioneeelen zijn overwegend Christelijk His-
torisch of Lingbeekiaansch.

Die aan den kant van den Gereformeerden Bond
staan verdeelen hun stemmen over Antirevolutionairen,
Christelijk Historischen en de Kerstenpartij.

Terwijl er ook onder de Ethischen zijn, die Antirevo-
lutionair stemmen.

Onder de Christelijke Gereformeerden kiest de een
Antirevolutionair, de ander een man van de Kersten-
groep.

Waar nu van verschillende kanten tot die Hervorm-
den en tot de Christelijke Gereformeerden wordt ge-
roepen: deze is uw kandidaat, bij hem zijn de belangen
van Uw kerk alleen veilig, kan het geen verwondering
wekken, dat de Antirevolutionairen uit die kerken bij-
zondere maatregelen treffen om krachtiger propaganda
dan totnogtoe te voeren.

Taktiek scheen dit te gebieden.
Toch zijn we er vast van overtuigd, dat deze taktiek
verkeerd is.

Door die partijvorming in de Partij bewerkt men al
wil men dit niet, een begin van loswerking.

Partijen in een partij zijn niet minder schadelijk
dan de beruchte ecclesiolae in ecclesia, kerkjes in
de kerk.

Hebben de laatste een kerkontwrichtend effect gehad,
de eerste zullen stellig partijontwrichtend blijken.

Die partijen in de Partij moeten om hun bestaan
te rechtvaardigen op den duur zekere zelfstandigheid
toon.

Zij zullen met specifieke eischen komen.
En dan heeft men den strijd in eigen boezem ont-
kotend.

Geen verzekeringen, dat men dit niet wenscht, baten
hier.

Psychologisch is dit proces onafwendbaar.

Daarenboven moet het funest genoemd, dat die par-
tijen in de Partij kerkelijk georiënteerd zijn.

Heeft de Antirevolutionaire Partij onder aanvoering
van Kuypers er angstvallig voor gewaakt om de politiek
niet te verkerkelijken, thans dreigt men dit veilige spoor
te verlaten.

De kerkelijke kwestie wordt in de politiek gehaald.
Dit is niet louter profetie.

De werkelijkheid gaf het reeds te aanschouwen.

Artikel 36 van de Geloofsbelijdenis werd reeds door
meer dan een Hervormd Antirevolutionair als een
twistappel in de Partij geworpen.

Men verklaarde zich tegen de schrapping van de
woorden, dat de Overheid geroepen is om te weren
en uit te roeien alle afgoderij en valschen godsdienst,
waartoe de Synode der Gereformeerde Kerken te
Utrecht in 1905 besloot, en maakte dit tot een politiek
ajbboleth.

Vooraf Prof. Dr. H. Visscher, nummer één op de
lijst van de Antirevolutionairen in den kieskring Utrecht,
trok in deze sterk van leer.

Hij liet zich bepaald in een voor de Gereformeerde
Kerken vijandigen zin uit.

Hier volgt een citaat tot bewijs.

„Anders (dan de Afscheiding) is de beweging van
1886, die vrucht is van kerkelijke politiek: het begrip
der zgn. vrije kerk werd ingevoerd. Dit begrip is verre
van onschuldig, immers het geheele staatsbegrip moet
dan gewijzigd worden. Calvijn zou vermoedelijk ge-
gruwd hebben van een dergelijke Libertijnsche con-
ceptie. Het Neo-Calvinisme staat in zijn beschouwing
van de verhouding van Kerk en Staat ver af van Cal-
vijn, die niets wilde weten van zulk een vrije kerk-idee
en den noodzakelijk daarmede gepaard gaanden tole-
rantie-staat, welke van liberalistischen oorsprong is.
De leus van niet alleen volstrekte vrijheid van religie,
maar ook van onbelemmerde openbaring naar buiten,
welke luide wordt aangeheven, speelt in Rome's kaart
evenals Thorbecke's liberalisme."

„Dit nu", zoo vervolgt Prof. H. Visscher, „is in fla-
granten strijd met heel art. 36. Het consequente gevolg
daarvan ware: het artikel ganschelijk te schrappen.
Zoo zou de overheid vervallen in het tegendeel van wat
art. 36 belijdt. Het zet de deur open voor volmaakte
losbandigheid en de revolutie. Aan Christus' soevereine
majesteit is ook de Staat onderworpen. Onder het mas-
ker eener valsche vrijheidsleuze mag de Staat niet mee-
werken het volk naar den afgrond te voeren."

Door zulke taal wordt de spijlzwam in de Antirevo-
lutionaire Partij aangekweekt.

Eigenlijk ligt hierin besloten, dat zij, die in de schrapping
van dezen passus bewilligen, geen goede Anti-
revolutionairen zijn.

Zij gaan zwanger van een libertijnsche conceptie.
Hun staatsidee is van liberalistischen oorsprong.

Zij spelen Rome en het liberalisme van Thorbecke
in de kaart.

Zij zetten de deur open voor volmaakte losbandig-
heid en de revolutie.

Waarlijk geen geringe beschuldigingen!

In dezen geest liet hij zich uit in een stembusspeech
te Dordrecht.

Juist in Dordrecht hoorden wij bij de verkiezingen
hard achteruit.

Nu beweren we niet, dat prof. Visscher hiervan de
schuld draagt.

Maar zeker blijkt hieruit, dat hij door zoo te ageeren
tegen de Gereformeerde Kerken geen stemmen van
Hervormden, Christelijke Gereformeerden en Kersten-
nanen heeft gewonnen.

Evenmin beschouwen we prof. Dr. H. Visscher als
de tolk van alle Hervormde Antirevolutionairen.

Er zijn er, die er anders over denken dan hij.

Toch is hij een van de meest vooraanstaande Her-
vormde woordvoerders.

En zoolang de organisatie van Hervormde Antirevo-
lutionairen dit gevoelen van prof. Visscher niet openlijk
heeft gedisavouéerd, is het niet in orde.

Het moet van die zijde onmogelijk worden gemaakt,
dat prof. Visscher of wie dan ook andere Antirevolu-
tionairen verdacht maakt.

Gebeurt dat niet, dan zou er een uiterste noodzaak
kunnen komen.

Een uiterste noodzaak om ook de Antirevolutionairen,
die tot de Gereformeerde Kerken behoren, afzonder-
lijk te organiseren.

Eigenlijk is dat op zichzelf reeds de konsekwentie
van het verzamelen blazen van Hervormde en van
Christelijke Gereformeerde Antirevolutionairen.

Maar het realiseren van die konsekwentie zou door
het lijdelijk toezien van zulk een verdachtmaking kun-
nen worden verhaast.

Niet, dat wij aan die verhaasting willen meewerken.
Integendeel.

Doch wij waarschuwen slechts.

Men kan met die Antirevolutionairen, die lid zijn
van een onzer Gereformeerde Kerken, niet alles doen.

Zij kunnen veel over hun kant laten gaan.

Maar zij mogen zich niet laten aanleunen, dat zij
geen goede Antirevolutionairen zijn.

Nog eens, wij waarschuwen slechts. Wij waarschu-
wen: de kruik gaat zoolang te water tot zij barst.

Prof. Visscher en anderen: speelt niet langer uw
roekeloos spel!

Wij voor ons drijven ten aanzien van art. 36 niet.

Wie vóór het behoud van de te Utrecht geschrapt
woorden is, is voor ons even goed antirevolutionair
als wie er tegen is.

Zelfs is het in onze Gereformeerde Kerken zoó ge-
steld: wie belijdt, dat het ambt van de overheid is
om te weren en uit te roeien alle afgoderij en valschen
godsdienst, wordt van haar gemeenschap uitgesloten noch
gewoerd.

Men is vrij om het aan te nemen en te verwerpen.

Die woorden vormen slechts geen akkoord van ge-
meenschap meer.

Het drijven moet dan ook gezocht aan de andere
zijde.

De politieke verkettering is er in vollen gang.

Och, dat men nog in tijds bedacht: wie wind zaait,
zal storm oogsten.

Nu de zaken zich zoo ontwikkeld hebben is er
reden te meer om die partijen in de Partij met be-
kwamen spoed op te ruimen.

Al waren ze van geheel andere geaardheid, dan
nog zouden zij de eenheid der Partij schaden.

Maar nu zij een kerkelijk cachet krijgen, zijn ze te
gevaarlijker, doen zij aan den beproefden stelregel, dat
kerk en politiek niet mogen vermengd, afbreuk en
loopen zij uit op verzwakking en ten laatste op ont-
binding van de Partij.

Het „afzonderlijk optrekken en gezamenlijk over-
winnen" moge van toepassing zijn op partijen, die prin-
cipieel veel met elkander gemeen hebben, maar op

niet onbelangrijke punten verschillen, voor hen, die
een en hetzelfde politiek beginsel huldigen is die leuze
niet uitgevonden.

Wordt die taktiek binnen een partij gevolgd, dan is
deze meteen door den dood geteekend.

Worden deze omstandigheden ernstig onder de oogen
gezien.

Werde over dit ziekte-symptoom konsult gehouden.
Het leven en de bloei der Antirevolutionaire Partij
hangen er aan.

HEPP.

PERSCHOUW.

Dominee en zijn kinderen.

In „De Hervorming" (Vrijzinnig) schrijft ds D. Drijver:

Opmerking verdient eveneens hoe weinig dominees-
zoons in onzen tijd in de voetsporen van hun vader
treden. Kon men vroeger het predikambt volgen tot
de kinderen van het derde en vierde geslacht, thans
is het een zeldzaamheid als een predikant een zinner
zoons in het heilig dienstwerk mag bevestigen.

Hoe dit te verklaren?

Wij wagen eene gissing.

Hoe meer het predikambt in onzen modernen, ge-
lijkmakenden tijd verwereldlijkt, hoe minder het
spreekt tot de kinderlijke verbeelding der jonge pas-
toriebevolking.

Wat is er nog in het Domineesgezin van thana over
van de voorbereiding tot den sabbath, d. w. z. van den
stillen Zaterdag, waarop vader zijn preek maakt?

Wat van het deftig ambtsgewaad, nu vader in zijn
donker — en nog niet eens altijd donker — colbert-
pakje de fiets bestijgt, in niets verschillend van ieder
ander.

Wat — tenzij hier en daar op een dorp — van de
plechtige aanneming op de studeerkamer, ja wat on-
derscheidt die studeerkamer zelf, met zijn schrijf-
machine, cartonnière en stapeldozen van ieder andere
moderne werkkamer? Waar is ook de eerbied, waar-
mede de menschen op straat vader groeten, en waar
zijn de eerbetuigingen des velds hem door gemeentelieden
als eeregave aangeboden?

Al het bijzondere is voor de pastoriekinderen ver-
dwenen. Worden zij wat ouder, dan bemerken zij dat
het bijzondere van vader hierin bestaat, dat hij nooit
klaar is; dat hij op het dorp de wrijfpal is van alle
kleine dorpskwesties en in de stad eigenlijk niet tot zijn
recht komt, terwijl het hun allerminst ontgaat hoe zel-
den het in de kerkelijke wereld christelijker toegaat
dan daarbuiten.

Zou deze dubbele ervaring animeeren tot de keuze
van vaders werkring op een leeftijd, waarop men
voornamelijk ziet wat voor oogen is?

Wij weten niet hoe de verhouding is bij de vrijzinnig-
gen, over wie ds Drijver hier schrijft. Wel weten wij, dat
bij ons de verhoudingen gelukkig heel anders zijn; zie
slechts het aantal theologen, en lees ook hun namen.
Maar ook weten we — en dit verbiedt ook reeds de zelf-
genoegzaamheid — dat de gevaren, die hier genoemd
worden, ook ons bedreigen. Het leven wordt er niet
mooier op. Ook niet het predikantsleven, in het algemeen.
Men moet dieper graven, om den verborgen schat ook hier
te vinden.

Dieper graven is goed voor „een mensch".

Maar de dingen dieper wegstoppen, dan God ze ver-
borgen heeft — dat is verkeerd van „de menschen".

Geestelijke inflatie.

„De Hervorming" (vrijzinnig) schrijft ook over een
artikel in „Die Kreatur":

„De achteruit geleefde tijd" (rückwärts gelebte Zeit):
onder dezen titel bespreekt Eugen Rosenstock onze er-
varingen 1918—1928. Bij nadenken zal de lezer allicht
begrijpen, wat de auteur onder dezen vreemden titel
verstaat. Het is een wijd verbreide meening geweest,
dat de toestand waarin het einde van den wereld-
oorlog ons achterliet een uitnemend uitgangspunt was
voor de verdere ontwikkeling der menschheid. R. is
van een totaal ander gevoelen. Voor dezen tijd acht hij
het begrip inflatie karakteristiek in veel wijderen dan
in financieelen zin. En wat wij in den loop der laatste
tien jaren geleerd hebben is volgens hem, dat wij gin-
gen inzien dat wij bij inflatie, anders gezegd met schijn-
waarden, leefden en het uitgangspunt van ons leven
niet hadden te nemen in 1918. Het artikel is zeer een-
zijdig, maar als correctief van andere eenzijdigheid
daarom niet onnuttig.

Misschien wordt „de oorlog" wel wat al te gemakkelijk
overal bijgehaald.

Merkwaardige geluiden.

Eveneens „De Hervorming" is het weer, die in een
artikel van R. Houwink, schrijft:

Hoewel nog houden de oogen gesloten voor de kri-
tische positie, waarin het Protestantisme — eerst recht
na den grootten oorlog, doch toch ook reeds daarvoor
— is geraakt; hoe weinigen durven de bekenenis aan,
dat het wezens-protest van den reformatorischen
mensch hoe langer hoe meer tot een formeel protest is
verslapt en verzwakt; dat in orthodoxe zoo goed als in
moderne richting de oorspronkelijke kracht aan een al
te vlote „verwereldlijking" (wat in dit verband mecha-
niseering beduidt) werd ten offer gebracht. Alleen
reeds de taal van een Luther en een Calvijn, in ver-
gelijking met die der hedendaagsche theologie van
welke schakeering ook, doet ons zien hoe voos en on-
werkelijk het meerendeel onzer theologische werken,
de enkele goede niet te na gesproken (ik denk aan
Abraham Kuypers en Roessingh!), geworden is. En hoe
blind is men ook nog hiervoor, vooral in vrijzinnige
kringen, al begint zich daar in den laatste tijd een
verheugende kentering van gedachten diensangnande